

(z příběhu Princezna Orosie prý přišla z Čech)

V katedrále města jménem Jaca na severu Španělska uchovávají na oltáři kosti svaté Orosie a v nedalekém městečku Yebra je zase v kostele uložena její lebka. Na této světicí, která prý žila na počátku osmého století, je pozoruhodné to, že na Pyrenejský poloostrov údajně přicestovala z Čech. V Kronice prvně jmenovaného města je zaznamenána s ní související legenda, pocházející ze třináctého století:

„Slavná panna a mučednice Orosia, dcera přejasného krále Čech, cestujíc za účelem uzavření sňatku s králem Španělska, poslaná otcem svým se ctihodnou družinou – dospěla s ní do Aragonu. Uslyševši však o pronásledování křesťanů a o pustošení celého Španělska ... Saracény, skryla se v jeskyni jednoho kopce na území města Yebra...“ Dále legenda uvádí, že její ukrytí bylo prozrazeno a doprovodeno povražděním, ona sama „byla však pro svou zvláštní krásu zachována“. Když se ale odmítla provdat za krále Saracénů a přijmout islámskou víru, „dosáhla po utěti rukou a nohou a setnutí hlavy koruny mučednické a byla Kristu králi trvale zasnoubena“.

Tato tragická událost se prý odehrála roku 714 a Orosie byla původně pochována na místě své mučednické smrti. V roce 1072 však její tělo našli místní pastýři a přenesli ho do chrámu v Jacu. Během tohoto přenášení se po dlouhé době sucha zázračně spustil déšť a zachránil oblast, trpící nedostatkem vláhy, před neúrodou. Od té doby prý modlitby k této světicí pomáhají proti suchu, ale také léčí různé neduhy.

Podle legendy ze šestnáctého století se prý Orosie měla provdat za prince Dona Fortunia Garcia, syna navarrského nebo aragonského krále. Na cestě z Čech ji doprovázeli její bratr Cornelius a strýc biskup Aciselus. Jednalo se tedy vesměs o jména znějící značně neslovansky. Podezření vzbuzuje už v legendách uváděný letopočet 714. Tři roky před tím pronikli na Pyrenejský poloostrov Arabové, označovaní jako Saraceni, a v krátké době se jim podařilo rozvrátit vizigótské království. V roce 714 už ovládli prakticky celý poloostrov, kromě několika křesťanských státeků na severu. Právě za syna panovníka jednoho z nich se měla provdat princezna z Čech, která sem putovala přes polovinu Evropy a před cílem své cesty byla Araby zavražděna.

Potíž je v tom, že o našem území nemáme z této doby – tedy po smrti knížete Sába asi v roce 658 nebo 659 – žádné zprávy. Teprve až někdy v roce 807 se předáci Čechů, v análech se uvádějí jako „Cichu“, zavázali platit daň císaři Karlovi Velikému. Ale o nějakém českém králi, navíc křesťanovi, nemohlo být řeči.

Kde se tedy vzala legenda o zavražděné české princezně Orosii? Leccos by mohla napovědět jedna širší verze legendy, v níž jsou jmenováni princeznini rodiče. Podle nich by jejím otcem měl být král Boribor a matkou královna Ludmila. Vida, tak je to tedy, napadlo možná leckterého znalce české historie. Neznáme sice krále Boribora, ale známe knížete Bořivoje, prvního pokřtěného českého panovníka, a jeho manželku, kněžnu Ludmilu, později svatořečenou stejně jako její údajná dcera Orosie. Jenže v takovém případě by se celá událost s přepadením princeznina průvodu nemohla odehrát v roce 714, ale až někdy koncem devátého století.

Podívejme se, co bylo v českém prostředí o sv. Orosii (nebo také Eurosii) známo. V Martyrologiu pražské arcidiecéze, vytištěném v roce 1578, se o této světici uvádí: „Tato Eurosia, dcera krále českého a královna aragonská, byla zabita Saracény, pustošícími Španělsko, v jeskyni poté, co byla ubita její družina, když nechtěla zapřít Krista.“ O sv. Orosii u nás psali později v sedmnáctém století také jezuité Albrecht Chanovský a Bohuslav Balbín. V listopadu 1862 se kardinál a pražský arcibiskup Bedřich Schwarzenberg obrátil do španělské Jacy s žádostí o objasnění česko-španělské světice Orosie. Obdržel velmi obsáhlou odpověď jak od jacskeho biskupa Petra Lukase Asensia, tak i jacske kapituly, ovšem Orosiin původ zůstal i nadále poněkud zamlžen. Kde se vlastně vzalo tvrzení, že tato princezna přišla na Pyrenejský poloostrov z Čech?

(z příběhu Podvržená přilba svatého Václava)

Avšak tím nejpádnejším důkazem pro pozdější doplnění přilby zcela nefunkčním nánoskem je na něm zobrazená postava. Všichni laici i odborníci až doposud soudili, že je to ukřižovaný Kristus, jak by se slušelo na přilbu světce. Právě s postavou Krista na kříži, tohoto posvátného křesťanského symbolu, souvisejí legendy spojované s

českým patronem. Citoval jsem zde Kristiána, podle něhož přece kouřimský kníže spatřil, jak „svatý Václav má na čele zářící podobu svatého kříže“. Konečně zářící svatý kříž uviděl na Václavově čele podle pozdějších legend také saský panovník Jindřich Ptáčník. Údajně tím byl natolik fascinován, že českému vladaři uvolnil na sněmu říšských knížat vlastní křeslo a navíc mu nabídl cokoliv ze svých pokladů. Václav si vybral relikvii, rameno sv. Víta, saského patrona, a založil pak na Pražském hradě kostel tohoto zasvěcení.

Postava ukřižovaného Krista na knížecí přilbě však byla symbolická ještě z dalších důvodů. Václav zemřel jako svatý mučedník za Kristovu víru, jako Kristův rytíř, a proto se zobrazení Božího syna umírajícího na kříži pro přilbu přímo nabízelo. Český patron měl být už napohled vládcem zbožným, jeho svaté mučednictví muselo být navenek zcela zřejmé. A čím jiným to bylo možné dát najevo než právě postavou Krista, výjevem, který je dobře znám všem věřícím a jenž vydává o Václavově zánění pro víru zcela jednoznačné svědectví?

Jenže co to? Silně stylizovaná figura na nánosku má sice jako Kristus na kříži rozepjaté ruce a zjevně až k pasu obnažené tělo, ale zcela plešatou hlavu, mohutný zježený knír a především otevřená, zřejmě řvoucí ústa se třemi vyčnívajícími zuby. Dokážete si takto představit Ježíše Krista? Vždyť takové zobrazení zcela odporuje textu evangelií! Spíše vypadá jako Kristova karikatura, jež by ovšem byla v té době zcela nemyslitelná. Navíc, jak se zdá, Spasitel není přibit na kříži, ale – podle výrazně ornamentálních linií s rostlinnými motivy pod jeho pažemi – na stromě.

Poněkud zvláště vypadají i výtvarné prvky nad hlavou údajného Ukřižovaného. Jedná se o dva trojúhelníky, hrotem směřující směrem dolů k hlavě. Ze všeho nejvíc připomínají hroty oštěpů. Samozřejmě víme, že podle Janova evangelia probodl jeden z římských vojáků Kristovi bok. Tento motiv bývá na postavách Ukřižovaného zobrazen krvácející ranou pod žebry na pravé straně hrudníku, neboť, jak praví evangelista Jan, „hned vyšla krev a voda“. Symboliku oštěpu mířícího na hlavu Krista však nemáme nikde zaznamenanou, natož vysvětlenou.

Když spojíme bezvlasého Ježíše a řvoucí ústa s mohutným knírem s kopím, mířícím na hlavu, a ukřižováním ne na kříži, ale na stromě, dospějeme k jedinému závěru – na nánosce není zobrazen Kristus, ale

starogermánský bůh Odin. Jeho kult vznikl v dnešním Dánsku a Odin býval bohem válečníků a také vládcem říše mrtvých. Podle souboru germánských hrdinských bájí Edda se sám přibil oštěpem k posvátnému jasanu Yggdrasilu a visel zde devět nocí, aby dosáhl posvátného vytržení a pochopil tajemství run, písma zasvěcenců. Odin tak podobně jako Kristus – a konečně i sám kníže Václav – obětoval sám sebe, umrtvil své nižší já ve prospěch vyššího stavu vědomí, vyšší moudrosti. V souboru bájí Edda se zachovala Píseň Odina o runách: „Vím, že jsem visel ve větrném stromu devět dlouhých nocí, oštěpem proklát v oběť Odinovi sám v sobě samém na onom stromě, o němž nikdo neví, ze kterých kořenů roste. Chléb mi nepodali ani chmelovinu, dolů jsem se díval, runy jsem zahlédl, s nářkem je zvedl, pak padl jsem k zemi...“

Stav poblouznění, vyššího vědomí, při němž Odin dospěl k osvětlení a pochopení magického tajemství run, byl provázen utrpením, bolestmi a také řevem. Vzpomeňme si na široce rozevřená ústa postavy na nánosku. Ostatně i ukřižovaný Kristus v jednu chvíli zapochyboval o svém poslání a podle evangelisty Matouše zoufale vykřikl: „Můj Bože, můj Bože, proč jsi mě opustil?“ Přesto bývá zobrazován pouze s bolestně staženými koutky úst, jako by zcela stoicky snášel svá muka. Podle jeho příkladu i další světci trpící pro víru, třeba jako podle legend svatý Václav, přijímali smrt klidně a vyrovnaně. Odin, jakkoliv jeho legenda a poslání v lecčems připomíná křesťanské legendy, je jiný. Nemlčí, ale řve bolestí, symbolická jsou pro něj široce rozevřená ústa.

Jak se však dostal nánosek s germánským bohem Odinem na přilbu svatého Václava? Doktorka Hejdová usoudila už podle odlišného původu železa nánosku a samotné přilby, že k ní byl připevněn dodatečně, zřejmě jako ozdobný prvek. Vzhledem k tomu, že se takto doplněná helma nedala vlastně nosit, musela už být vlastně záměrně vytvořenou relikvií, spojovanou s kultem svatého Václava. Motiv postavy na kříži mohl být tehdy považován za ukřižovaného Krista. Vždyť starogermánská mytologie byla patrně ve slovanském prostředí zcela neznámá.

---

*(z příběhu **Následoval Jana Husa na hranici**)*

Ale to už byl svolán koncil do Kostnice, který se nakonec stal Jeronýmovi osudným. Příteli Husovi ještě před jeho odchodem napsal: „Milý Mistře, při tom, cos psal, kázal a učil podle zákona božieho a zvláště proti pýše, lakomství i jiným nepravostem kněžským, buď stálý a statečný. A je zvěda, budelit' těžko a toho potřebie, přijedut' za tebu ku pomoci tobě.“

Své slovo dodržel. Když se dozvěděl o Husově věznění, pospíšil do Kostnice, kam dorazil 4. dubna 1415. Okamžitě sepsal řadu stízných provolání a už tři dny nato je s pomocí přátel rozvěsil po dveřích všech kostnických kostelů. Když se však dozvěděl, že i jeho chtějí představitelé koncilu zatknout a uvěznit, tajně opustil město a zamířil k hranicím Čech. Ovšem ještě před nimi byl chycen a s okovy na ruku dopraven zpátky. Soudci však byli příliš zaměstnání Husovým procesem a tak musel Jeroným v žaláři čekat a z povzdálí sledovat heroický, leč marný boj svého přítele.

Teprve poté, co betlémský kazatel dokončil svůj život na hořící hranici, přišel Jeronýmův čas. Pod dojmem strašné smrti svého přítele však Jeroným dostal lidsky pochopitelný strach. Proto nakonec podlehl naléhání kardinálů Zabarely a d'Aillyho, zřekl se Viklefa a Husa a odvolal své názory:

„Doznávám, že jsou hodny zavržení a odsouzení, ne sice všechny jako kacířské, ani všechny jako bludné, nýbrž některé jako pohoršlivé. Při tom se dovolávám Boha jako svědka, že nijak nechci brát ohled na Husovu osobu, nebo na jeho, podle mého soudu, dobré mravy a přemnohé svaté pravdy, jež jsem od něho slyšel ve školách i při četných jeho kázáních. Abych pak doznal úplnou pravdu, byl jsem mu pro jeho sladké mravy a ještě více pro svaté pravdy, které ustavičně hlásal, vykládaje lidu slovo boží, jeho důvěrným přítelem a ochráncem jeho cti, kamkoli jsem přišel. Nyní však, lépe poznav jeho spisy, nechci být přítelem jeho bludů, protože jsem a vždy jsem byl přítelem pravdy...“

Bylo to sice prohlášení formulované velmi obezřetně, nicméně distancující se od nedávno upáleného Husa. Přesto však soud koncilu nebyl spokojen a zastrašený Jeroným musel sepsat další prohlášení, které bylo pro něho nepochybně velmi ponižující. Posuďte z jeho formulace sami: „Já, Jeroným z Prahy, mistr svobodných umění, vyznávám tímto pravou víru katolickou a proklínám všechny bludy, zvláště pak ty, z nichž jsem až dosud byl očerňován a které

v minulosti hlásali a drželi John Viklef a Jan Hus ve svých dílech, spisech či kázáních...“

Třebaže tentokrát už to bylo zcela srozumitelné odvolání a zřeknutí se údajných bludů, Jeronýmovi nepomohlo. Jestliže čekal, že mu vynese svobodu, šeredně se mýlil. Ne že by si účastníci koncilu přáli mít dalšího mučedníka, nicméně Jeroným byl přece usvědčeným kacířem – a navíc stížný list české a moravské šlechty proti Husovu upálení vyvolal v Kostnici velké pobouření. Michal de Causis, farář u sv. Vojtěcha v Praze a advokát Husových odpůrců u kurie, vypracoval novou žalobu na Jeronýma jako zvláště zatvrzelého bludaře, která zahrnula řadu dalších údajných svědectví. Vězeň pochopil, že nemá naději a že je o jeho osudu předem rozhodnuto. Když byl 23. května 1416 konečně postaven před soud, odvážně mu vmetl do tváře:

„Říká se, že je zde shromážděno světlo světa a nejmoudřejší mužové. Proto tím více byste měli dbát o to, abyste nic všetečně, nerozvázně a nespravedlivě nerozhodli a neučinili. Vím, že jsem pouhý člověk, vím, že mi jde o hlavu. Mám umřít, proto však nemluvím. Zdá se mi však nehodné, aby moudrost tolika mužů ukládala o mne mimo právo, což by ani tak skutkem, jako příkladem ke škodě budoucích časů bylo.“ Zároveň Jeroným veřejně zalitoval okamžiku, kdy se zalekl smrti na hranici a potupil dílo Viklefovo a Husovo, a prohlásil, že je „hotov zemřít tak statečně jako Hus a dopřát vytoužené radosti svým nepřátelům“.

Jeho proslov vyslechlo početné shromáždění v kostnické katedrále s napjatou pozorností. Jeden z přítomných svědků, italský humanista a spisovatel Poggio Bracciolini, později svěřil své dojmy z Jeronýmova vystoupení pergamenu: „Znám se k tomu, že jsem jak živ neviděl nikoho, jenž by při vedení pře, zvláště hrdelní, více se rovnal řečníkům věků klasických, kterým se tolik podivujeme. Ku podivu zajisté bylo, jakými slovy, jakou výmluvností, jakými důvody, jakým obličejem a hlasem i jakou srdnatostí nepřátelům svým odpovídal a konečně při svou uzavřel.“

Dne 30. května 1416 byl přečten rozsudek, podle něhož „řečený Jeroným bude vyvržen jako shnilá větev, jež je suchá a mrtvá“. Koncil ho prohlásil za kacíře, exkomunikoval ho z církve, proklel a odsoudil k smrti. Potom mu biřici nasadili na hlavu papírovou čepici pomalovanou d'ábly a v řetězech ho vyvedli za město. Ve stejných místech, kde byl před necelým rokem upálen Jan Hus, ho polonahého

přivázali ke kůlu a navršili kolem něj hranici. Jeroným silným hlasem zpíval chorál „Zdráv buď přeslavný dne“ a poté „Věřím v jednoho Boha“. Sotva dozpíval, zvolal německy ke shromážděnému davu zvědavců: „Jak jsem právě zpíval, tak i nejinak věřím. Toto vyznání je moje víra. Umírám nyní, protože nesouhlasím s koncilem a protože netvrdím, že mistr Jan Hus byl spravedlivě a řádně odsouzen koncilem. Vím totiž dobře, že byl opravdovým hlasatelem evangelia Ježíše Krista...“ Ale to už kat zapálil hranici. Jeroným stačil ještě česky zvolat: „Bože, Otče, odpusť mi mé hříchy!“ Jeho dalším slovům už nebylo v praskotu plamenů rozumět. Jeronýmův popel pak katovi pacholci naložili na káru a vysypali do Rýna.

---

*(z příběhu **Opilý prorok habsburského konce**)*

Nicméně Drabíkovy vize, vyvolané alkoholickým opojením, nezapadly. Díky Komenskému se Světlo v temnotách šířilo v dalších a dalších vydáních a získávalo si nové a nové čtenáře. Ještě v roce 1683, když Turci oblehli Vídeň, spatřovali v tom Pařížané naplnění proroctví „moravského Nostradama“ o pádu habsburského rodu. A přitom byl „jasnozřivý“ Drabík už dvanáct let po smrti.

Jestliže západní Evropa byla knihou Lux in tenebris nadšena, zcela jiný ohlas měla mezi opatrnými českými exulanty v Horních Uhrách. Naprosto zděšení si předvolali Mikuláše Drabíka, jenže ten se dostavil na jejich shromáždění jako obvykle zcela opilý a na jejich výtky reagoval hysterickými nadávkami. Světlo v temnotách však neušlo ani pozornosti katolíkům, kteří se přirozeně cítili pobouření výzvami sedmihradskému knížeti, švédskému králi a tureckému sultánovi ke svržení Habsburků. Sám císař Leopold I. v tom nespatořoval nevinná proroctví staříčkého alkoholika, ale vážné podněcování ke vzpouře.

V roce 1671, tedy už po Komenského smrti, byl v souvislosti s odhalením spiknutí uherských magnátů zatčen také třiaosmdesátiletý Mikuláš Drabík, v hnojném voze převezen z Lednice do Prešpurku (dnešní Bratislavy) a postaven před soud. Výslech svérázného jasnovidce by nepostrádal komické momenty, kdyby při něm nešlo o jeho život. Když se ho totiž arcibiskup zeptal, na čí popud sepsal svá proroctví, odpověděl, že na příkaz Ducha svatého. V protokolu ze

soudního přelíčení je dále uvedeno: „I odpověděl mu arcibiskup, že lže, tvrdě, že kniha pošla od ďábla, nikoli od Ducha svatého. Drabík nedbaje šetrnosti k místu a osobě odsekl: ‚Ty sám lžeš.‘ V další otázce: ‚V co věří?‘ Vyznání apoštolská odříkal a naproti tomu arcibiskupa se otázal: ‚A v co ty věříš?‘ Když mu odpověděl, že v totéž a v jiné kusy potřebné, Drabík vece: ‚Ty v to nevěříš, než ve své zubříky, voly, koně, bohatství...‘ Zároveň pak Drabík posadil se na prázdnou stolicí po straně... předsedy soudu stojící, jsa pak z ní odehnán, posadil se na zem, protože jsa věkem sešlý, nemohl státí...“

Nakonec byl „moravský Nostradamus“ odsouzen pro vzpouru, hanobení hned tří habsburských císařů – Ferdinanda II., Ferdinanda III. a Leopolda I., jež nazýval „věrolomci, tyrany, buřiči krvelačnými, plody tyranskými a hadími“ – a pro zostouzení katolické víry k smrti. Nepomohla mu ani skutečnost, že se na poslední chvíli nechal jistým jezuitou přesvědčit, zřekl se Jednoty bratrské a konvertoval ke katolictví. Poprava se konala v červenci 1671 před přešpurskou radnicí – a jako vždy při podobných příležitostech, také tentokrát si málokdo z měšťanů nechal toto krvavé divadlo ujít. Odsouzenému kat nejdříve usekl pravou ruku, kterou psal své „nehorázné lži“. Poté byl sťat a jeho mrtvé tělo bylo spolu s evropským bestsellerem Světlo v temnotách spáleno na hranici. Popel naházeli katovi pacholci do Dunaje.

Čas ukázal, že „moravský Nostradamus“ v jistém ohledu přece jen viděl do budoucnosti. Ještě v roce 1683, při obležení Vídně Turky, se pád Habsburků podařilo s pomocí vojska polského krále Jana Sobieského odvrátit. Ale po více než dvou dalších stoletích a čtyřech letech krvavého šílenství první světové války se 11. listopadu 1918 poslední habsburský císař Karel zřekl trůnu a ještě před tím získali Češi a Moravané samostatnost.

Došlo k tomu, co předvídal nešťastný kacír a opilec Mikuláš Drabík.